

ญี่ปุ่น เริ่มขาดแรงงาน ต่างชาติไม่ได้

แปลโดย: รับลอร์ค เลิศในลัทย์

คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

ในขณะที่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เรื้อรังมาเรื่อยๆ ยังไม่ได้มีแนวโน้มจะดีขึ้นอย่างรวดเร็วมากนัก ญี่ปุ่น ก็ต้องมาประสบกับปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงานอีกปัญหาหนึ่ง ซึ่งคาดกันว่าอีกไม่เกิน 10 ปี ญี่ปุ่นจะต้องประสบปัญหานี้อย่างรุนแรงแน่นอน ปัจจุบันนี้อุตสาหกรรมภายในประเทศก็ไม่สามารถอยู่ได้โดยปราศจากแรงงานชาวต่างชาติ เดิมญี่ปุ่นนั้นไม่พยายามสนใจในมาตรการเพิ่มชาวต่างชาติก็ต้องหันกลับมาทบทวน แนวทางและระบบอย่างจริงจังแล้ว

อุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งแรงงานต่างชาติอย่างมาก อุตสาหกรรมหนึ่ง คือ อุตสาหกรรมการประมง ส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติที่มาจากเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะจากประเทศอินโดนีเซีย อุตสาหกรรมประมงภายในประเทศญี่ปุ่นเองตกต่ำอย่างมาก เพราะมีการนำเข้าปลาจากต่างประเทศมากขึ้น เป็นสาเหตุให้ราคาปลาในประเทศตกต่ำ ดังนั้นเรือประมงที่จับปลาโอ (มากูโระ) มีรายได้ที่ต่ำลง ไม่เป็นที่สนใจของคนหนุ่มสาวญี่ปุ่นที่จะมาทำอาชีพนี้อีกต่อไป จึงต้องพึ่งพาแรงงานจากอินโดนีเซียเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม อาชีพนี้ก็เป็นอาชีพอนุรักษ์สำหรับคนญี่ปุ่นอาชีพหนึ่ง ที่ไม่อนุญาตให้จ้างชาวต่างชาติ จึงต้องใช้วิธีการเลี้ยงก็คือ การให้บริษัทเรือสัญชาติปานามาเช่าเรือญี่ปุ่น (ทางเอกสาร) แล้วจ้างลูกเรือชาวอินโดนีเซีย ซึ่งหมายความว่า โดยรูปแบบแล้วเจ้าของเรือญี่ปุ่นไม่ได้เป็นผู้จ้างงาน ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถอนุมัติให้ได้ ในอีกด้านหนึ่ง ก็ได้ส่งเสริมให้คนจากอินโดนีเซียที่อนาคตจะเป็นลูกเรือประมงได้มาเป็นนักเรียนต่างชาติในโรงเรียนการประมงในท้องถิ่นอีกด้วย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า ได้ให้ความสำคัญในด้านการศึกษแก่ชาวต่างชาติเช่นกัน ไม่เพียงแต่ใช้แรงงานอย่างเดียว

อีกอุตสาหกรรมหนึ่ง ที่พึ่งพาแรงงานต่างชาติมาก คือ อุตสาหกรรมชักแห้ง เพราะขาดแรงงานคนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก จากตัวอย่างว่า ได้ประกาศโฆษณาว่าจ้างคนงานประจำ ให้เงินเดือนๆ ละ 2.4 แสนเยน (ประมาณ 8 หมื่นบาท) เบื้องต้นมีผู้สมัครประมาณ 180 คน ก็รับเข้าทำงาน 12 คน ผ่านไปเพียง 1 สัปดาห์ เหลือที่ทำงานอยู่เพียงคนเดียวที่เหลือก็ลาออกด้วยเหตุผลต่างๆ นานา ซึ่งเป็นการพิสูจน์

ว่า คนญี่ปุ่นไม่ยอมทำงานหนักอีกต่อไปแล้ว ดังนั้น มาตรการที่ช่วยเหลือธุรกิจนี้ก็คือ การรับนักศึกษาฝึกงานจากประเทศเอเชียที่ผ่านมามีชาวต่างชาติจากประเทศฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน มาเป็นนักศึกษาฝึกงาน กว่า 300 คน โดยเฉพาะในช่วงหลัง จากประเทศเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ด้วยวิธีนี้มีขีดจำกัดอย่างมาก เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นกำหนดไว้ว่า มีเพียง 64 ประเภท 120 ชนิดงานเท่านั้นที่มีสิทธิให้ฝึกงาน 1 ปี แล้วให้อยู่ทำงานเพิ่มทักษะได้อีก 2 ปี ดังนั้นธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปเกษตรกรรม อาหาร สิ่งทอ หรืองานเกี่ยวกับเครื่องจักร จึงได้สิทธินี้ ส่วนธุรกิจซักรีดไม่ได้ถือว่าเป็นธุรกิจต้องมีทักษะสูง จึงไม่ได้รับการอนุญาต ดังนั้น สิ่งที่ธุรกิจต้องการคือการยอมรับการทำงานของคนต่างชาติอย่างจริงจัง แทนที่จะต้องเลี่ยงทำอย่างในปัจจุบัน

อีกธุรกิจหนึ่งที่ต้องการคนต่างชาติมาช่วยทำงานอย่างมากคือ งานการดูแลผู้ป่วย คนชรา ซึ่งก็ได้เรียกร้องมานานแล้วเช่นกัน เพราะเป็นงานที่หนักและชาวญี่ปุ่นเลี้ยงที่จะไม่ทำ ถึงแม้ว่าในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ งานไม่ค่อยมีให้ทำ มีคนญี่ปุ่นมาช่วยทำบ้าง แต่ก็ยังไม่สามารถผ่อนคลายภาวะขาดแคลนได้ คาดกันว่าในแต่ละปีจะขาดแคลนแรงงานถึง 3 หมื่นคน (เพราะอัตราการเพิ่มของคนชราในญี่ปุ่นมีสูงมาก) หากไม่มีชาวต่างชาติมาช่วยงานแล้ว ก็วิกฤติอย่างแน่นอน ธุรกิจนี้มีชาวฟิลิปปินส์เข้ารับการศึกษาฝึกงานนี้มาประมาณ 10 ปีแล้ว แต่ก็เพิ่งมีระบบการรับผู้มีอาชีพพยาบาล หรือผู้ดูแลคนชราอย่างจริงจังเมื่อเร็วๆ นี้เอง ซึ่งผู้ที่จะมีอาชีพนี้จะต้องผ่านระบบการสอบก่อนจึงจะเข้าทำงานได้และยังรับได้ไม่มากนัก ชาวต่างชาติส่วนใหญ่

มักจะเป็นผู้หญิงที่จบด้านพยาบาล จากประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งมีนิสัยรักการให้บริการทางด้านนี้อยู่แล้ว

ธุรกิจร้านอาหารก็เช่นกัน ธุรกิจนี้ไม่ใช่เป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่ย้ายฐานไปอยู่ต่างประเทศได้ จึงต้องแก้ปัญหาด้านแรงงานด้วยตัวเองอย่างมาก จึงให้การสนับสนุนนโยบายแรงงานต่างชาติอย่างมาก

ในปัจจุบัน มีชาวต่างชาติทำงานอยู่ในญี่ปุ่น เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากการสำรวจชาวต่างชาติที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องในปี 2005 มีประมาณ 2 ล้านคนและในปี 2008 มี 2.2 ล้านคน ซึ่งเทียบกับ 10 ปีก่อนนี้ เพิ่มขึ้นประมาณ 46% จำนวนคนต่างชาติที่อยู่ในญี่ปุ่นนั้นเป็นผู้ใช้แรงงานประมาณ 1 ล้านคน หรือเทียบแล้ว คนญี่ปุ่น 100 คน จะมีคนต่างชาติมาทำงานอยู่ 1 คนนั่นเอง และจากการสำรวจบริษัทญี่ปุ่นที่จ้างชาวต่างชาติมีอยู่ถึง 40% ของทั้งหมด ธุรกิจอุตสาหกรรมที่จ้างชาวต่างชาติ มีทั้งอุตสาหกรรมการผลิต การบริการ หรือด้านสารสนเทศ เกือบทุกธุรกิจอุตสาหกรรม ในขณะที่ประชากรญี่ปุ่นนั้นลดลงเรื่อยๆ คาดกันว่า ในปี 2055 จะมีประชากรเหลือเพียง 90 ล้านคน เทียบกับปี 2009 แล้ว จะลดลงถึง 30% และในจำนวนนั้น คนญี่ปุ่น 10 คน จะมีผู้สูงวัยที่อายุสูงกว่า 65 ปี ถึง 4 คน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สังคมญี่ปุ่นมีขีดจำกัดที่จะอยู่ได้ด้วยคนญี่ปุ่นเพียงอย่างเดียว สมาพันธ์ธุรกิจอุตสาหกรรมญี่ปุ่น จึงได้นำเสนอนโยบายคนต่างด้าวแบบญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเรื่องที่จำเป็น จะเป็นไปได้ว่า ญี่ปุ่นเริ่มที่จะใช้คำว่า "คนต่างด้าว" บ่อยมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ก็ยังมีอยู่มาก เพราะมองเห็นปัญหาช่องโหว่ของระบบที่แก้ปัญหาแรงงานโดยใช้คนต่างชาติให้มากขึ้น เพราะจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคมได้ การต้องการแรงงานทำให้ย้ายแรงงานเข้ามา แต่สุดท้ายที่เข้ามาจริงๆ คือ คนเหมือนกัน กรณีศึกษาที่ใช้เปรียบเทียบ คือ ในทศวรรษ 1960 ได้มีแรงงานจำนวนมาก จากประเทศตุรกีไหลเข้าไปในเยอรมัน ซึ่งเป็นบทเรียนที่น่าศึกษา เพราะหลังจากนั้น ในยุโรปรวมทั้งเยอรมันต้องประสบกับปัญหา สังคม คือ ความยากจนของคนต่างด้าวและต้องมีความพยายามที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติกับคนต่างด้าว จึงเป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นต้องคิดอย่างหนัก เพราะในความเป็นจริงแล้ว "คนต่างด้าว" ได้มีอยู่แล้วในญี่ปุ่น คนเหล่านั้น คือ ชาวบราซิล เชื้อสายญี่ปุ่น รุ่นที่ 3 รุ่นที่ 4 นั่นเอง

ที่มา: แปลจากวารสาร Nikkei Business

